

TOETSING
VAN HET DECREET
AAN
DE VISIE
VAN HET
SOCIAAL-CULTUREEL
VOLWASSENENWERK
OP
LEVENSLANG
EN LEVENSBREED LEREN

COLOFON

TOETSING VAN HET DECREET AAN DE VISIE VAN HET SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK OP LEVENSLANG EN LEVENSBREED LEREN

is een uitgave van SoCiuS - Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk vzw

Gallaitstraat 86 bus 4

1030 Brussel

telefoon: 02 215 27 08

fax: 02 215 80 75

e-mail: info@socius.be

www.socius.be

www.prettiggeleerd.be

www.bijleren.be

Redactie

Frank Cockx

Zetwerk

Frieda Smellinckx

Brussel, mei 2006

TOETSING VAN HET DECREET AAN DE VISIE VAN HET SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK OP LEVENSLANG EN LEVENSBREED LEREN

INHOUDSTAFEL

PAGINA

[04	Inleiding
[06	1. Inhoud van de visietekst
[06	1.1 De sociaal-culturele visie op het leren en de lerende
[06	1.2 De wezenlijke bijdrage inzake het levenslang en levensbreed leren
[07	1.3 Samenwerking binnen en buiten de sector
[07	1.4 Leereffecten en de sector zichtbaar maken
[09	2. Toetsing van het decreet aan de visie op levenslang en levensbreed leren
[09	2.1 De positionering in het educatieve landschap
[09	2.2 De educatieve functie en het multifunctionele karakter
[10	2.3 Erkenning van elders verworven competenties
[10	2.4 Open en/of gesloten aanbod
[11	2.5 De autonome levenssfeer
[11	2.6 De laboratoriumfunctie
[11	2.7 Samenwerkingsverbanden
[12	2.8 De erkenning van bewegingen
[12	2.9 Maatschappelijke zichtbaarheid van de sector
[13	Tot slot

INLEIDING

SITUERING EN INLEIDING

In het kader van het project 'Visieontwikkeling' engageerde SoCiuS zich om in 2006 een toetsing te realiseren van het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk aan de visietekst op levenslang en levensbreed leren die na overleg met de sector tot stand kwam. Met deze toetsing wil SoCiuS ook een bijdrage leveren aan de voorziene evaluatie van het decreet die midden 2007 moet afgerond zijn.

Deze nota bevat een samenvatting van de visie van het sociaal-cultureel volwassenenwerk op "levenslang en levensbreed leren". Vervolgens worden 9 knelpunten besproken als het resultaat van een toetsing van de huidige regelgeving aan deze visie van de sector.

HOOFDSTUK

1

hoofdstuk

1. Inhoud van de visietekst
  - 1.1 De sociaal-culturele visie op het leren en de lerende
  - 1.2 De wezenlijke bijdrage inzake het levenslang en levensbreed leren
  - 1.3 Samenwerking binnen en buiten de sector
  - 1.4 Leereffecten en de sector zichtbaar maken

1. INHOUD VAN DE VISIETEKST

De visietekst vertrekt van de vaststelling dat levenslang en levensbreed leren een belangrijk principe is in de huidige samenleving. Zowel in Vlaanderen, België; Europa,... zijn permanente vorming en levenslang en levensbreed leren het onderwerp van beleid. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk heeft een rol te spelen bij het levenslang en levensbreed leren. De visie van het sociaal-cultureel volwassenenwerk op levenslang en levensbreed leren is opgebouwd rond vier items. We behandelen hierna de kern uit de visietekst bij elk van deze items.

1.1 DE SOCIAAL-CULTURELE VISIE OP HET LEREN EN DE LERENDE

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk gaat uit van het **ervaringsgericht leren** en het actiegericht of doe-leren. De sector wordt gesitueerd binnen de traditie van het **emancipatorische** gedachtegoed. Er wordt expliciet aandacht besteed aan het belang van het leren 'als' en het leren 'in' **groep**. In het sociaal-cultureel volwassenenwerk komt de klemtoon sterk te liggen op het begeleiden, faciliteren en het mogelijk maken van **leerprocessen**, alsook het creëren van de nodige **leercontexten** daartoe. Deze leercontexten komen tot stand in informele en niet-formele settings die typisch zijn voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

1.2 DE WEZENLIJKE BIJDRAGE INZAKE HET LEVENSLANG EN LEVENSBREED LEREN

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk heeft een **multifunctioneel karakter**. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk vervult maatschappelijk vier functies: een educatieve functie, een culturele functie, een maatschappelijke activeringsfunctie en een gemeenschapsvormende functie. Het bewerkstelligt deze functies op een integratieve wijze door steeds twee of meerdere functies samen te activeren. Een centraal kenmerk van de sector is het **levensbreed** leren. Alle mogelijke levenssferen en bestaansdimensies van personen komen er aan bod zoals relaties, gezondheid, inkomen en arbeid, religie en zingeving... De sector werkt met een verscheidenheid aan doelgroepen en werkwijzen rond verschillende thema's. De sector levert ook een wezenlijke bijdrage tot het **lerend leven**. Dit gebeurt door het creëren van veilige leeromgevingen waarin plaats is voor het individu om keuzes te maken en te experimenteren en daar samen met en van anderen van te leren. In het sociaal-cultureel volwassenenwerk leren personen door hun deelname aan activiteiten of het opnemen van engagementen (als vrijwilliger, als bestuurslid,...) tal van sociale vaardigheden en sleutelcompetenties. Deelnemers leren in het sociaal-cultureel volwassenenwerk omgaan met verschillen en met diversiteit. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk levert tenslotte ook een wezenlijke bijdrage tot het **leren samenleven**. Dit gebeurt door het stimuleren van personen om een verantwoorde en tevens kritische bijdrage te leveren tot het samenleven en de samenleving.

1.3 SAMENWERKING BINNEN EN BUITEN DE SECTOR

Samenwerking met andere actoren op het vlak van het levenslang en levensbreed leren is voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk **geen doel op zich**, maar het biedt wel **kansen**. Het is een middel om de wezenlijke bijdrage van het sociaal-cultureel volwassenenwerk inzake levenslang en levensbreed leren nog beter te verwezenlijken. Wat de sector aantrekkelijk maakt om mee samen te werken is haar **laboratoriumfunctie**. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk experimenteert met werkwijzen, inhouden en toenemende participatiemogelijkheden voor de deelnemers. Sociaal-culturele organisaties kunnen – omwille van hun grote autonomie – **soepel en flexibel** inspelen op **educatieve behoeften**. In de visietekst wordt enerzijds gesproken over **sectorinterne** samenwerking en anderzijds over samenwerking met **niet-sectorspecifieke partners** zoals de overheid, de aanbieders van formele volwasseneneducatie en de belendende sectoren.

1.4 LEEREFFECTEN EN DE SECTOR ZICHTBAAR MAKEN

Er is een onderscheid tussen het zichtbaar maken van **(leer)effecten op deelnemersniveau** en de zichtbaarheid van de sector in de maatschappij. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk legt zich niet toe op het bereiken van eenzijdig en vooraf strikt vastgelegde eindtermen of leerresultaten. Sociaal-culturele activiteiten en de bijbehorende leerprocessen worden voortdurend afgestemd in **nauwe samenspraak met de deelnemers** en zijn ingebed in het individueel betekenisverleningsperspectief van elke deelnemer afzonderlijk. Dit maakt een gestandaardiseerde meting van de leereffecten complexer. Op het vlak van de **maatschappelijke zichtbaarheid** van de sector, wordt verkozen te praten in termen van ‘de invloed’ van het werk. De invloed van het sociaal-cultureel volwassenenwerk houdt rekening met het **gecumuleerd effect** van (soms jarenlange) participatie aan verschillende vormingsinitiatieven, het lidmaatschap of bestuursactiviteiten. Om de invloed van het werk meer zichtbaar te maken, wordt het werken a) met **leer-, functie- of competentiebewijzen** en b) met leerverhalen naar voor geschoven.

2. Toetsing van het decreet aan de visie op levenslang en levensbreed leren
  - 2.1 De positionering in het educatieve landschap
  - 2.2 De educatieve functie en het multifunctionele karakter
  - 2.3 Erkenning van elders verworven competenties
  - 2.4 Open en/of gesloten aanbod
  - 2.5 De autonome levenssfeer
  - 2.6 De laboratoriumfunctie
  - 2.7 Samenwerkingsverbanden
  - 2.8 De erkenning van bewegingen
  - 2.9 Maatschappelijke zichtbaarheid van de sector

2. TOETSING VAN HET DECREET AAN DE VISIE OP LEVENSLANG EN LEVENSBREED LEREN

De toetsing van het decreet van 2003 aan deze visie van de sector gebeurde in vier werksoortelijke focusgroepbijeenkomsten en één focusgroep met SoCiuS-medewerkers. De resultaten werden besproken op de Raad van Bestuur. Het hele toetsingsproject leverde negen aandachtspunten op. We behandelen ze hier één voor één.

2.1 DE POSITIONERING IN HET EDUCATIEVE LANDSCHAP

In dit decreet wordt duidelijk gezegd dat het sociaal-cultureel volwassenenwerk behoort tot de sector van de niet-formele educatie. De positionering van de sector in het educatieve bestel is echter onvolledig. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk biedt niet alleen een educatief aanbod aan in termen van educatieve programma's, maar biedt haar deelnemers tal van andere contexten aan waarin personen ook informeel leren. De aandacht die de sector aan de dag legt voor alle processen van niet formeel en informeel leren van individuen, komt in het decreet te weinig uit de verf; er is enkel een vermelding van het informele leren van personen bij het begrip sociaal-culturele methodiek. Bij het positioneren en omschrijven van de sector met betrekking tot leren wordt best en consequent doorheen heel het decreet meer rekening gehouden met het informeel leren en de meerwaarde van het sociaal-cultureel volwassenenwerk dienaangaande.

2.2 DE EDUCATIEVE FUNCTIE EN HET MULTIFUNCTIONELE KARAKTER

De definitie van de educatieve functie in het decreet wordt als eng en beperkend ervaren. De educatieve functie wordt herleid tot het organiseren en begeleiden van educatieve programma's. Educatieve programma's worden methodisch strak gedefinieerd en beperkt tot de werksoort volkshogescholen of gespecialiseerde vormingsinstellingen. Verenigingen en bewegingen hebben het moeilijk om zich te identificeren met de educatieve functie zoals opgenomen in het decreet. Trouwens, ook voor de volkshogescholen en de gespecialiseerde vormingsinstellingen zijn niet alle georganiseerde sociaal-culturele praktijken onder de strikte definitie van educatieve programma's te vatten. Het is aan te bevelen bij het definiëren van de educatieve functie meer rekening te houden met het niet-formele en informele leren dat de sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk kenmerkt.

Het multifunctionele karakter van de sector is terug te vinden in het decreet. Verenigingen worden gekenmerkt door een werking waarin de vier functies evenwichtig aanwezig zijn. De andere werksoorten dienen zich op twee of drie functies te concentreren. Zonder het multifunctionele karakter in vraag te stellen, dringt zich een discussie op over de keuze van de functies voor de verschillende werksoorten. De samenhang die er bestaat tussen de verschillende functies kan ook best verhelderd

worden. Bovendien heeft het feit dat en de wijze waarop de functies in het decreet per werksoort vermeld staan, tot gevolg dat deze functies meer en meer het karakter van doelstellingen krijgen. Dit roept verwarring op met de sociaal-culturele methodiek waarbij een functie omschreven wordt als de aard van de werking die men ontplooit door het nastreven van (andere, concretere) doelstellingen en het organiseren van allerhande activiteiten. De verwarring tussen functies en doelstellingen die er ontstaat, wordt best uitgeklaard.

2.3 ERKENNING VAN ELDERS VERWORVEN COMPETENTIES

Dat deelnemers in het sociaal-cultureel volwassenenwerk heel wat sociale vaardigheden en competenties verwerven, staat te lezen in de Memorie van Toelichting. In het kader van het valoriseren van elders verworven competenties in onderwijs en beroepsopleidingen kan het sociaal-cultureel volwassenenwerk niet uit het vizier blijven. Het zijn de individuele leerders die er wel bij varen dat bij EVC-procedures ook rekening gehouden wordt met de door hen verworven competenties in het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Op het vlak van de niet-formele educatie en het informeel leren is daarbij steeds meer sprake van leer-, functie- en competentiebewijzen. In het decreet wordt ook niet verwezen naar de mogelijkheid om competenties te verwerven buiten strikt educatieve settings; bijvoorbeeld door het opnemen van verantwoordelijkheden als vrijwilliger. Bij het definiëren van de sector kan met dit alles best meer rekening gehouden worden.

2.4 OPEN EN/OF GESLOTEN AANBOD

De discussie over open en gesloten aanbod is in feite een discussie over de wijze waarop het aanbod georganiseerd wordt. Het decreet creëert hierover verwarring. Voor de volkshogescholen en de gespecialiseerde vormingsinstellingen wordt gesteld dat het dient te gaan over een open aanbod (mits enkele uitzonderingen). Een open aanbod wordt gedefinieerd als een aanbod dat voldoende tijd vooraf openbaar is aangekondigd en waarop ieder persoon zich vrijwillig kan inschrijven. Voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk dat zeer doelgroepgevoelig is en haar aanbod ontwikkelt in zeer nauwe samenspraak met haar deelnemers, leidt dit tot onduidelijkheden. Het discours omtrent levenslang en levensbreed leren legt bovendien sterk de nadruk op het feit dat er minder aanbodgericht dient gewerkt te worden. Dit gebeurt ten voordele van het meer vraaggestuurd werken en een toenemende aandacht voor maatwerk.

Het werken met een open aanbod staat op gespannen voet met deze tendensen van maatzorg, meer vraaggestuurd en doelgroepspecifiek werken. Het criterium "open aanbod" lijkt een weinig relevante categorie te zijn om de bijdrage van het sociaal-cultureel volwassenenwerk aan het levenslang en levensbreed leren af te bakenen (zie ook het volgende punt 2.5).

2.5 DE AUTONOME LEVENSSFEER

In het decreet is er een inconsequentie te bespeuren die de sector bezighoudt. Alle organisaties dienen te werken volgens een sociaal-culturele methodiek. Volgens de sociaal-culturele methodiek worden personen aangesproken op hun verschillende bestaansdimensies en in verschillende levenssferen. Dit staat op gespannen voet met het feit dat volkshogescholen en gespecialiseerde vormingsinstellingen zich in hun aanbod dienen te beperken tot de autonome levenssfeer (mits enkele uitzonderingen). Het begrip autonome levenssfeer wordt bovendien niet gedefinieerd in het decreet. De ruimte voor verschillende interpretaties (vrije tijd versus arbeidstijd, beroepsgericht versus niet beroepsgericht, arbeid wel of niet als thema, werkenden en werklozen wel of niet als doelgroep,...) zorgt voor tal van onduidelijkheden, discussies en voor de nodige onzekerheid. Hier wordt best aan verholpen.

2.6 DE LABORATORIUMFUNCTIE

Voor wat de laboratoriumfunctie van het sociaal-cultureel volwassenenwerk betreft, lezen we in de Memorie van Toelichting dat het reactiveren van de laboratoriumfunctie van het sociaal-cultureel werk een van de motieven voor het nieuwe decreet was. In het decreet zijn er nauwelijks tot geen aanwijzingen terug te vinden omtrent deze laboratoriumfunctie. In het decreet worden de organisaties niet expliciet gestimuleerd tot vernieuwing en experiment binnen de sector of in samenwerking met andere sectoren. Het verdient aanbeveling om in het decreet de laboratoriumfunctie te stimuleren.

2.7 SAMENWERKINGSVERBANDEN

In de Memorie van Toelichting wordt de keuze voor één decreet gemotiveerd vanuit de mogelijkheid die dit biedt op vlak van samenwerking en netwerkvorming over de grenzen van de eigen werksoort. Het decreet stimuleert het aangaan van samenwerkingsverbanden echter onvoldoende. Samenwerking binnen de sector wordt zeer eenzijdig, summier en in kwantitatieve termen uitgewerkt. Met betrekking tot samenwerking met andere aanbieders van de volwasseneneducatie bevat het decreet voor de sector geen stimulansen. Integendeel: de in het decreet ingeschreven beperkingen omtrent het open aanbod en de autonome levenssfeer worden als een beperking beschouwd om vlot te kunnen samenwerken met andere aanbieders op het vlak van educatie. In het decreet wordt bovendien expliciet gesteld dat het sociaal-cultureel volwassenenwerk zich ver weg dient te houden van enig schoolverband en elke vorm van beroepsopleiding. In het perspectief van een rationeel, planmatig en beter gecoördineerd aanbod ten aanzien van de individuele (lerende) burger bemoeilijkt dit alles het aangaan van samenwerkingsverbanden met andere spelers op het veld van educatie (bv. in functie van geïntegreerde opleidingstrajecten, bv. het introduceren van leerlingen in thema's als vrede en verdraagzaamheid). Het verdient aanbeveling om samenwerkingsverbanden tussen alle spelers op het vlak van educatie positief te stimuleren.

2.8 DE ERKENNING VAN BEWEGINGEN

Het leren samenleven en het werken aan de samenleving zijn van essentieel belang voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk. In het perspectief van levenslang en levensbreed leren huldigt het sociaal-cultureel volwassenenwerk het ervaringsleren en het actiegericht leren. Actie en reflectie wisselen elkaar bij dit type van leren voortdurend af. Met de werksoort bewegingen wordt er in het decreet dienaangaande een ideale omgeving gecreëerd. Een beweging is een leeromgeving waar de maatschappelijke activeringsfunctie en de educatieve functie op een interessante manier aan elkaar gekoppeld worden. Indien het creëren van deze leercontext ook zo door de overheid bedoeld is, dan is het verwonderlijk dat daar in het decreet voor de bewegingen niet een meer duurzaam karakter aan gegeven wordt. Het in dit decreet ontbreken van een erkenning van bewegingen wordt op dat punt als een structurele belemmering ervaren. Het verdient aanbeveling de situatie van de werksoort bewegingen vanuit dit perspectief te herbekijken.

2.9 MAATSCHAPPELIJKE ZICHTBAARHEID VAN DE SECTOR

De met dit decreet geïnstalleerde beleidsplanningslogica verplicht elke organisatie zich op regelmatige basis zichtbaar te maken (aan de hand van beleidsplannen, werkings- en jaarverslagen). Specifiek voor de verenigingen wordt in het decreet opgelegd dat ze moeten beschikken over een registratiesysteem over de werking van de aangesloten afdelingen of groepen. Verder staat bij elk van de werksoorten te lezen dat ze op verzoek van de administratie alle nuttige en noodzakelijke gegevens met betrekking tot de werking dienen te verstrekken. Over welke gegevens het kan gaan en over de aard van de gegevens, worden er verder geen uitspraken gedaan in het decreet. In functie van het zichtbaar maken van de bijdrage van het sociaal-cultureel volwassenenwerk inzake levenslang en levensbreed leren is het raadzaam om in samenspraak tussen de sector en de overheid tot afspraken te komen over het beschikbaar stellen van de noodzakelijke gegevens.

TOT SLOT

Het decreet geeft het sociaal-cultureel volwassenenwerk een duidelijke positie in relatie tot het levenslang en levensbreed leren. Uit de toetsing van het decreet aan de visietekst die in de sector tot stand kwam inzake levenslang en levensbreed leren blijkt echter dat het decreet op een aantal aspecten duidelijker zou kunnen zijn of meer stimulansen zou kunnen inhouden om de specifieke wijze waarop leercontexten in de sector gecreëerd worden te versterken. We doen een oproep aan de overheid, de sector en de Raad voor Volksontwikkeling en Cultuurspreiding naar aanleiding van de evaluatie van het decreet om hierover in gesprek te gaan.